

Diverses vegades ens hem formulat aquesta pregunta, i hem passat moltes hores davant els estudis i els treballs realitzats sobre aquest tema pels historiadors antics i moderns. Tenim recollida una certa documentació i hem arribat a la conclusió que el problema és molt complex i difícil d'aclarir.

Per un costat, les referències més versemblants són sempre tardanes. En realitat la història de les terres catalanes no comença, a dir veritat, fins el tercer segle aC. Per altra banda el nombre de pobles invasors que hagueren de sofrir és important i, si bé deixaren senyals, pocs o molts, delseu pas o la seva estada, cap d'ells no s'hi instal·là sòlidament, excepció feta dels ibers, el nom dels quals domina el món antic a la Península durant un espai que podria comprendre gairebé tot el primer mil·lenni aC.

El curiós del cas és que el nostre propòsit no era pas d'estudiar les civilitzacions antigues ni tampoc de fer la història del nostre país. Es tractava, senzillament, de recollir material per a escriure una obra literària sobre dos personatges de l'antiga Il·lèria, els ilergetes Indibil i Mandoni que visqueren en el segle III aC. (poema èpic publicat a Barcelona l'any 1955). Dirigia els nostres treballs el professor M. Ducassé a la Biblioteca, ben fornida en obres clàssiques, de la ciutat francesa de Montauban.

Afortunadament, el problema dels ibers interessa el món intel·lectual de França en la mateixa mesura que interessa a casa nostra, i allí, tampoc, no s'ha arribat a una conclusió definitiva. Hi ha qui creu que fou un poble que pujà del nord d'Àfrica, però d'altres defensen la teoria que provenia d'Europa. De tota manera la veritat no

es troba, potser, en cap de les dues tesis, sinó que està dividida. El problema continua encara per a resoldre.

Els estudis publicats a l'exili per Pere Bosch Gimpera, una figura catalana universal, coincideixen, en línies generals, amb els de Luigi Pareti («El món antic», Barcelona 1977): «Els ibers, una raça camítica originària del nord d'Àfrica, se sobreposaren als anteriors ocupants del país, i el resultat fou la civilització que, a l'Edat del Bronze, anomenem «almerienca» (d'El Argar, Almeria) i, a l'Edat del Ferro, «tartèssia»; aquesta civilització s'estengué sobre una vasta zona. Però a la primera meitat del primer mil·lenni aC. ocorregueren dues invasions terrestres. En la primera, cap a l'any 1000, penetrà a Catalunya un poble que portava l'anomenada civilització de l'urna. Aquí difereix Bosch Gimpera de Pareti, justament en començar la invasió etrusca. La segona invasió ocorregué cap el 600 i fou obra d'emigrants arribats de la Gàl·lia, però Bosch Gimpera creu que les úniques invasions d'aquest període es produeixen pels passos occidentals dels Pirineus, bé que Catalunya, naturalment, tingué molts contactes amb la

civilització d'Halstatt del sud de França. Durant tres segles desenvoluparen aquesta cultura amb poques innovacions originàries de La Tène. Aquesta segona onada d'emigrants, que cal identificar, d'una manera certa amb els celtes, es fusionà amb els ibers i foren després els cel·tibers. Les onades cèltiques s'havien acabat molt abans del 450 aC. L'idioma dels ibers, que s'havia barrejat, a la major part de la Península, amb el llenguatge etrusc i celta, podria comparar-se amb les llengües del món camita del nord d'Àfrica. La resistència ibera els impedí depenetrar al sud de la Península. Entretant arribaren els fenicis. Les relacions amb els ibers no foren estables. Els alfabetos utilitzats pels ibers poden ser dividits en dos grups: el meridional (turdetà o tartèssi), que consigna únicament les consonants i sembla ser una variant del llibi, i l'iber del nord, que s'ha trobat a la meitat alta, com si aquest assenyalés, molt temps abans, una mena d'Hispania Citerior.

Altres arguments apareixen en favor de l'origen africà. S'assegura que hi havia vegetació al Sahara. Els arqueòlegs han descobert vestigis innegables de boscos, com per exemple al

sud-oest de Tebessa, al sortint rocós de Relilai, on els prehistoriadors han trobat una massa de cinc mil m³ de cendres que representen 500.000 m³ de fusta carbonitzada. Els ibers haurien pogut venir d'allí, a la recerca d'un indret on instal·lar-se.

No podem oblidar, en arribar aquí, els dos volums d'Henri Hubert, el més gran historiador sobre l'expansió i la civilització cèltiques, que ens poden il·lustrar sobre alguns punts del nostre problema («Els celtes fins a l'època de La Tène»). «A la Península ibèrica, els ibers ens semblen datar de tan lluny que diríem que és impossible de no prendre'ls per autòctons» (pàg. 86). E. Philipon, alumne d'Arbois de Jubainville, presenta una altra teoria segons la qual tant els tartèssis com els ibers serien indoeuropeus vinguts de l'Àsia, els primers per mar i l'Àfrica, i els altres per terra i el nord. «Catalunya i la Bètica eren els principals dominis dels ibers i els tartèssis» (pàg. 287). Els Estats ibèrics o tartèssis formaven una força militar i van aconseguir que els celtes no poguessin conquerir sinó les parts menys productives de la Península.

Els ibers de la vall de l'Ebre feren a la Gàl·lia unes penetracions molt profundes, i conqueriren terres fins al Roine, dominaren Tolosa i Bordeus i arribaren a Nantes. 500 anys aC. els ibers posseïen l'Aquitània, l'Occitània i la Provença i, quan foren rebutjats, conservaren fortament els dos extrems dels Pirineus, on sentaren les bases del futur Rosselló, a Llevant, i a Ponent imprimiren al poble basc, segons Henri Hubert, l'herència de la seva llengua.

Com podem veure, el problema dels ibers a casa nostra resta encara ben lluny de ser aclarit.

D'on van venir els Ibers?

J. B. XURIGUERA